

Мр Добривоје Јовановић
Историјски архив Јагодина

ПРВЕ БОРБЕ СА ТУРЦИМА И ОСЛОБОЂЕЊЕ ЈАГОДИНЕ 1804.ГОДИНЕ¹

Јагодина је први пут ослобођена само од стране Срба 16. априла 1804. године. Због навршавања 210 година од тог догађаја, прилика је да се поново истакне овај значајан датум.

Због свог стратегијског положаја, Јагодинска и Ћупријска нахија на самом почетку устанка представљале су место значајне концентрације устаничких снага. Код Ћуприје се налазио мост који је представљао најважнији прелаз преко Мораве на Цариградском друму. Зато су оба нахијска средишта, поред економског значаја, била и важна турска упоришта. У Ћуприји је увек било 1.500 до 2.000 војника, а у магацинима налазило се увек по 1.500 кола и по 1.200 коњских товара ратног и другог материјала.² Јагодина је имала турски гарнизон са око 600 до 700 добро наоружаних војника, који су се налазили по шанчевима око вароши и у караулама на Ћурђевој брду.³ Сматра се да су у годинама пре устанка у Ужицу и Јагодини израђивани ножеви и јатагани.⁴

Борбе са Турцима у Јагодинској нахији почеле су одмах по Карађорђевој позиви на устанак. Већ крајем фебруара устаници су држали чврсто у својим рукама целу нахију, осим Јагодине и неких села у Доњем Левчу (Темнићу). У писму од 3. марта, јагодински муселим се жалио Аганлији да су путеви пуни одметника, који су се дочепали коња, оружја и одела од Турака и да су изјављивали да неће више трпети владавину београдских дахија. Због несигурности, Турци нису смели да излазе из

---

¹ Преузето из књиге Мр Добривоја Јовановића – *Јагодинска, ћупријска и параћинска нахија у првом и другом српском устанку*, Јагодина 2009. године.

² Коста Протић, *Ратни догађаји из Првог српског устанка*, Годишњица Николе Чупића, књ. XIII, стр. 105-106.

³ Милован Ристић, *Младен Миловановић*, Београд 1962, стр. 20.

⁴ Бранко Богдановић, *Наоружање војске у I српском устанку*, Зборник Историјског музеја Србије, бр. 21, Београд 1984, стр. 43.

Јагодине.⁵ Моравски војвода Осман писао је Фочићу да је једна група разбојника прошла кроз његово село, запалила неколико кућа по оближњим селима и убила субашу у Баточини. Он је успео да растури ту групу и за неко време није било сличних сукоба. Ипак је тражио инструкције у вези са могућим поновним сукобима са рајом. У писму је признао да у његовој области поданици који њему припадају одбијају послушност и врше окупљања, а и одбијају да плаћају данак. Од Фочића је поново тражио војнике за борбу против побуњене раје, који су му обећани.⁶ Јагодински војвода Отман, писмом од 15. марта, обавестио је Аганлију о сличном понашању народа у Јагодинској нахији. Његови поданици су се окупљали у веће групе, које су одбијале послушност дахијама. Отворено су изјављивали да неће да знају за управу дахија, већ су признавали само управу Хасанпаше. Отман даље наводи да се на путевима по целој нахији срећу Срби, који су се дочепали коња, оружја и одела од Турака и да говоре да неће више да буду поданици ове власти. Отман тражи даља упутства од Аганлије, јер су се Турци из целе нахије, због страха, окупили у Јагодини и нису се усуђивали да изађу из вароши.⁷ Абд-ага такође наводи Мехмед-аги Фочићу да поданици не желе да се смире, али се и уједно нада да ће лако да заведе мир кад му преко Параћина у помоћ стигне 400 јаничара из Лесковца.⁸

Према аустријском извештају од 8/20. марта 1804. године, устаничке јединице налазиле су се дуж Мораве до Хасан Пашине Паланке, Јагодине и Рудника под вођством Карађорђа, Стевана Јаковљевића, Павла Кривокуће и Младена Миловановића. Број устаника се не наводи у извештају, већ констатација – да су сви Срби зграбили оружје.⁹

Од краја фебруара, па до краја марта, устаници су под командом Младена Миловановића и Стевана Јаковљевића покушавали да заузму и саму Јагодину. Два пута су устаници предузимали јаке нападе. Приликом другог напада, када су јагодински Турци намеравали да се предају, заузимање Јагодине осујетио је долазак Кучук Алије са око хиљаду јаничара.¹⁰ Устаничке јединице су и даље држале простор око Цариградског друма код Гиља и Јагодине, и то само вероватно под командом неког од

---

⁵ Алекса Ивић, *Исписи из бечких архива о Првом српском устанку*, књига I, година 1804, бр.7, Београд 1935, стр. 7.

⁶ Исто, бр. 33, стр.40.

⁷ Исто, бр. 34, стр. 42. Поред Јагодине и нека села у Доњем Левчу била су још у рукама дахија.

⁸ Исто, бр. 34, стр. 42.

⁹ Исто, бр. 7, стр. 7.

¹⁰ Драгослав Јанковић, *Француска штампа о Првом српском устанку*, САН, Грађа, књ. III, Београд 1959, бр.13, стр. 29. Према Француским извештајима, Кучук Алија је кренуо из Београда према Видину са 400 људи и великом количином новца, у намери да ангажује плаћенике, али је био заустављен.

локалних команданата.¹¹ Стеван Јаковљевић се средином марта налазио са око 2.000 људи код Рудника и Ужица, према босанској граници, на узвишењу с десне стране Моравице.¹² Кучук Алија је у борбама на Врбици пронашао Карађорђевог ђурак, који је касније показивао у Јагодини, тврдећи да је убио Карађорђа, што је довело до извесне колебљивости. Према неким тврђењима, Кучук Алија се није зауставио у Јагодини, већ је продужио према Параћину и Нишу, да би окупио крџалије. Део војске је оставио у Баточини, ради обезбеђивања пролаза при повратку за Београд. Карађорђе га је сустигао и разбио код Параћина. Тек су се после тог пораза поједини делови његове војске удружили са Гушанцем Алијом. Тај Карађорђевог продор довео је до подизања устанка у параћинском крају, под вођством Илије Барјактаревевића.¹³

Једна од првих борби на јужној граници Пашалука, која се одиграла још током фебруара, пре доласка Гушанца Алије, била је у Ресави, где су се устаници под командом Стојка Кривокуће, сукобили са око 300 крџалија, које је у помоћ јаничарима послао Пазван-оглу из Видина. Пораз Турака био је потпун, јер се само неколико њих спасило и стигло до Београда.¹⁴

Чувајући јужну границу Београдског пашалука, устаници су код Гиља и Ћуприје имали неколико окршаја са крџалијама Гушанца Алије. Он је са 800 до 1.000 крџалија крајем фебруара из Видина дошао до Ћуприје. О његовом доласку у Ћуприју известили су аустријски извори. У извештају од 15/27. марта износи се дилема крџалија којој страни да се прикључе. По доласку у Ћуприју, Гушанац Алија се прво понудио Србима да се заједно боре против дахија, а за узврат да га Срби признају за пашу. После одбијања,

---

¹¹ Алекса Ивић, *Исписи из бечких архива...*, књига I, стр. 25. Распоред устаничке војске почетком марта: 1. Карађорђе са Младеном Миловановићем и Станојем Главашем око Космаја, Неманикуће и Кораћице са око 600 устаника, 2. Васа Чарапић код Рипња и Београда са 700 устаника, 3. Код Велике Липе Петар Добрњац са 1.000 људи са осматрањем Пожаревца и Смедерева, 4. Код Ћуприје Тодор (Стојко) Кривокућа са 800 бораца осматрао је прелаз преко Мораве и главни друм који води од Ниша према Београду, 5. Јанко Катић са својим устаницима налазио се код Кљештевице и осматрао ваљевску нахију, 6. Код Рудника и у пределу Ужица Стеван Јаковљевић са 1.800 бораца, 7. Три кнеза колубарске, ужичке и шабачке нахије мотре на шабачку тврђаву 8. Цела пожаревачка нахија имала је под оружјем 300 људи, који су очекивали садејство са Карађорђем.

¹² Исто, бр. 21, стр. 25.

¹³ Стојан Новаковић, *Устанак на дахије 1804*, Београд 1954, стр. 172. Радослав Перовић, *Први српски устанак* (акти и писма), књига I, 1804-1808, стр. 66, Карађорђе такође наводи у писму Митесеру, писано на Липару 16. априла, да је после пораза Турака код Баточине и Јагодине Кучук Алија отишао према Ћуприји и Параћину.

¹⁴ Миленко Вукићевић, *Карађорђе*, књига друга, *Историја устанка 1804-1807*, Београд 1912, стр. 55.

Гушанац Алија је, желећи да ступи у контакт са дахијама, покушао да се пробије за Београд, или Цариградским друмом преко Јагодине, или десном обалом Мораве преко Свилајнца. Зато су борбе са њим вођене и на Гиљу и код Ћуприје.

Прву борбу са крцалијама Гушанца Алије 320 устаника је имало 11/23. марта на Дубоком Потоку код Ћуприје. Као предводници устаника помињу се Тодор (Стојко) Кривокућа, Петар Добрњац, Пауљ Матејић, Милован из Радошина, Стеван Синђелић и Милија Здравковић из Брестова.¹⁵ У том боју Срби су тешко поразили Турке. Наводи се да је у боју погинуло 80 крцалија, а да је убијен коњ Гушанца Алије. У боју су се нарочито истакли Петар Добрњац и Пауљ Матејић.¹⁶

Стојко Кривокућа из Ацибеговца у Смедеревској нахији, иначе, је подигао устанак у Ресави. Он је крајем фебруара са више од 1.000 људи прешао у Ресаву и водио борбе са Турцима између Ћуприје и Параћина. Осим у извештају од 8/20. марта, где се помиње као предводник једне устаничке колоне на положајима дуж Мораве, у извештају од 20. марта /1. априла/ стоји да Тодор Кривокућа са 800 људи код Ћуприје осматра прелаз преко Мораве и главни друм који води из Цариграда, преко Ниша за Београд. Погинуо је у борби са Гушанчевим крцалијама у Грабовачком потоку, чувајући пролаз десном обалом Мораве. У тој борби погинуло је доста његових људи. Једном устанику Турци су одрали сву кожу са леђа, због чега је касније умро.¹⁷ Са десне стране Мораве, од границе између Ћуприје и Параћина па до Дунава, устаници су у првој половини марта држали сва места, осим Пожаревца.

До другог сукоба са крцалијама дошло је код Гиља, када је Гушанац Алија покушао продор преко Мораве ка Јагодини. Устаници, под Младеном Миловановићем, дочекали су крцалије испред својих положаја код Гиља. Српска коњица је прва прихватила борбу. После краткога окршаја, почела је да се повлачи и на тај начин повукла крцалије у заседу устаничке пешадије. После вишечасовне борбе устаници су одбили крцалије и вратили их на десну обалу Мораве.¹⁸ Према аустријском извештају од 15/27. марта, наводи се још један сукоб са крцалијама код Јагодине. У овом сукобу устаници су применили сличну тактику. Пропустили су 1.500 крцалија до

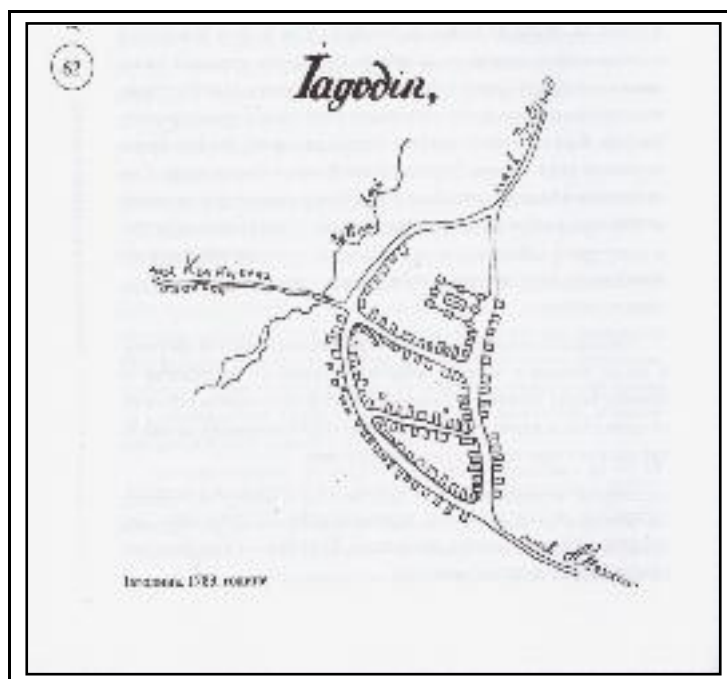
¹⁵ Стојан Новаковић, н.д. стр. 174.

¹⁶ Исто, стр. 175.

¹⁷ Алекса Ивић, *Исписи из бечких архива...*, књига I, бр. 21, стр. 25. Према аустријским извештајима, после одласка Стевана Јаковљевића на нове положаје, по новом устаничком распореду, Тодор (Стојко) Кривокућа је био главни заповедник устаничких снага код Ћуприје и Јагодине.

¹⁸ Мирослав Ђорђевић, *Ослободилачки рат српских устаника 1804-1806*, Београд 1967., стр. 113.

испред Јагодине, где су их опколили и потукли.¹⁹ Крцалије су после ових пораза на Гиљу поново покушале да изврше продор десном обалом Мораве преко Свилајнца ка Пожаревцу. На брду Хум, у близини Свилајнца, њих су дочекали Ресавци под командом кнеза Милована из Стењевца, разбили их и потисли натраг према Ћуприји.²⁰

Гушанац Алија је, ипак, крајем марта, успео да се пробије до Јагодине. Продор Кучук Алије условио је повлачење ионако слабих устаничких снага око Јагодине, што је Гушанац Алија искористио, мада слаби устанички одреди око Јагодине нису могли за дуже време да спрече продор јаке и добро наоружане његове војске. Један део војске послао је према Крагујевцу, а он сам са главнином остао је у Јагодини. Изгледа да устаници нису знали за улазак Гушанца Алије у Јагодину.²¹ У једном писму Митесеру од 2. априла наводи се само долазак Кучук Алије са 100 људи у Јагодину и да је остатак своје војске 30. марта упутио у Баточину. У истом

---

¹⁹ Алекса Ивић, *Исписи из бечких архива...*, књига I, бр. 12, стр. 12.

²⁰ Стојан Новаковић, н.д. стр.174-175.

²¹ Прота Матеја Ненадовић, *Мемоари*, СКЗ-Матица српска, Београд-Нови Сад, 1957, стр. 98.

писму се наводи да је за њим кренуо Карађорђе са око 3.000 људи.²² Кучук Алија је из Крагујевца са војском и многим турским породицама пошао према Јагодини да би пробио устаничку блокаду, спојио се са Јагодинским Турцима и ангажовао нове одреде јаничара и крџалија, пре свега крџалије Гушанца Алије. По изласку из Крагујевца, у Баточину је послао око 200 коњаника и око 300 пешака *јабанаца*, који би требало да чувају друм и осигурају безбедан пролаз за повратак у Београд.²³

Из Крагујевца је Карађорђе са војском кренуо према Баточини у намери да истера јаничаре и затвори им пут према Београду.²⁴ Пошто су се јаничари добро утврдили, Карађорђе је код Баточине оставио део војске да би јаничаре држала у опсади до предаје, а са осталом војском кренуо је у село Штипље на Црном врху изнад Јагодине. На Липару, на главном друму, оставио је око 1.500 устаника под командом Теодосија Маричевића, како би се онемогућило пружање помоћи јаничара из Јагодине опседнутим Турцима у Баточини.²⁵

Из Штипља Карађорђе је јавио јагодинским и левачким кнезовима о свом доласку. Наложиио им је да оставе војску на Ђурђевог брду и да дођу у Штипље на заједнички договор око напада на Јагодину. Из Штипља Карађорђе је упутио поруку и Милану Обреновићу, као и Младену Миловановићу, да са војскама дођу код Јагодине.²⁶ Када је Кучук Алија сазнао за опсаду Баточине, послао је одред од 500 људи под Тосун-агом у помоћ јаничарима.²⁷ Теодосије Маричевић, који је чувао пут преко Липара, поставио је на пут само страже, док је војску померио далеко од пута, па су јаничари без борбе стигли до Баточине и успели да разбију устаничку опсаду. Успут су убили неколико устаника који су носили храну за војску на Црном врху. Сазнавши за овај продор јаничара, а сматрајући да их је

---

²² Радослав Перовић, *Први српски устанак* (акти и писма), књига 1, 1804-1808, стр. 63.

²³ Миленко Вукићевић, н. д. стр. 57. Ови *јабанци* (*туђинци*) свакако нису били јаничари или крџалије, већ су вероватно то били војници неких одреда који су преко Крушевца дошли до Ђуприје.

²⁴ Алекса Ивић, *Исписи из бечких архива...* књига I, бр. 86, стр. 111. Према аустријском извештају, Кучук Алија је остао у Баточини са 250 јаничара. Турци су се затворили у три хана. За храну су имали само нешто мало кукуруза у амбару, који се налазио 30 корака од хана, а бунар са водом налазио се још даље. Због тога се очекивао брзи пораз Турака и убиство или заробљавање Кучук Алије.

²⁵ Јанићије Ђурић, *Казивање о српском устанку 1804*, стр. 63.

²⁶ Исто, стр. 63.

²⁷ Лазар Арсенијевић-Баталака, *Историја српског устанка*, књига I, стр.126. По Л. Арсенијевићу, устанике на Липару је предводио кнез Крагујевачке нахије Теодосије Филиповић из Кнића, а не Теодосије Маричевић из јасеничке кнежине.

предводио Кучук Алија, Карађорђе се одмах са војском од 300 коњаника и 400-500 пешака упутио ка Баточини. Пешаке је водио Јанко Катић из Рогаче.²⁸ На путу према Јагодини поставио је заседу, очекујући да се Турци врате истим путем. Удружене турске снаге из Баточине заиста су кренуле истим путем према Јагодини, али су приметиле српску заседу, промениле план и преко Кијева кренуле према Јагодини. Устаници, када су приметили намеру Турака, пошли су у потеру и код Кијева им нанели тежак пораз. Наводи се да је погинуло око 400 Турака, а међу њима свих 250 из посаде у Баточини. У петочасовној борби скоро сви турски пешаци били су побијени и око 40 до 50 коњаника. Задобијен је велики плен у оружју, одећи и муницији. Заробљено је 9 турских застава и 275 дугих пушака. Само се Тосун-ага са око стотину коњаника пробио до Јагодине.²⁹ Од српских старешина, у овом боју рањен је Станоје Главаш.³⁰ У писму мајору Митесеру, Карађорђе наводи да су у борбама код Баточине убијена 143 Турчина.³¹

После ове победе, Карађорђе се вратио у Штипље где је управо стигао Милан Обреновић са рудничком војском. После доласка Милана Обреновића, Карађорђе је са 200 до 400 коњаника кренуо по Јагодинској нахији да прикупи још војске. Успео је да сакупи око 2.000 људи, и

---

²⁸ Исто, стр. 127.

²⁹ Јанићије Ђурић, *Казивање о српском устанку 1804*, стр. 63-64. Лазар Арсенијевић-Баталака, н.д., стр. 127-128. У борбама око Баточине Карађорђе се послужио лукавством:

„...Карађорђе, када је дошао пред Баточину... нареди прво неколико стотина војника пешака, те ови друмом јагодинским у шумама, с једне и с друге стране заседу, а сам са 300 коњаника, и 4-500 пешака, Турцима се изненада појави. Турци, видећи Карађорђа са овако мало војске, и држећи да више и нема, намисле преодолети јој, и у Јагодину продрети, куда су већ свакако и спремни били поћи. Кад су Турци из Баточине излазили, и за Јагодину полазити почели, а Карађорђе се мало измакне, у виду поплашености и ретераде. Турци ово измицање Карађорђево приме за готов новац, па онда слободно сви из Баточине изиђу, и друмом к Јагодини упуте се; но кад опази да је друм јако убијен и углађен, а они онда умесно закључивши, да је друм овако убит и угладити морао српски пешак, који је напред отишао да их у планини дочека, поврате се с друма, а предузму пут странпутицама, које је Србима још много боље добродошло било, него да су Турци правим друмом ишли. Како дакле Турци у странпутице зађу, Карађорђе се за њима напусти, и почне их тући. На глас пуцњаве пушака сад и они, који су на заседе отишли, брже боље к својима притеку, те тако слошки Турке исакате и потуку, да су једва с две стотине живих, у Јагодину умакли. Четири стотине Турака ту је погинуло, и многостручни се шићар, заједно са једним у добром стању хатом, кога су војници Карађорђу поклонили, задобио.“

³⁰ Миленко Вукићевић, н.д. стр. 67.

³¹ Радослав Перовић, *Први српски устанак (акти и писма) 1804-1808*, стр. 66.

распоређио их је на положаје на Ђурђевоу брду. После тога, у Штипљу се поново састао са Миланом Обреновићем и Младеном Миловановићем, како би утврдили коначан план напада на Јагодину, сматрајући погрешно да су турске снаге у Јагодини слабе.³² Према договору, Младен Миловановић је требало да чува Цариградски друм на Липару, Милан Обреновић пут ка Крагујевцу преко Црвеног брега, док је Карађорђе отишао да предводи Левчане, које је оставио на Ђурђевоу брду.³³

Турци, којих је било пуно у Јагодини, предузели су опсежне мере за одбрану. Сама варош имала је добре услове за прихват велике војске, а тиме и за дуготрајну одбрану. Јагодина је имала 160 турских и 60 српских кућа, 6 кафана, 7 пекара и осам ханова, у чијим шталама се смештало 700-1.000 коња. У осталим шталама могло је да се смести још 1.400 коња. Према мосту на Белици, на путу ка Београду, налазио се четвороугаони шанац, са странама од 60 корака, ограђен палисадима, са каменом зградом од 30 корака дужине, одакле је могла да се пружи сигурна одбрана. Турци су по улицама изградили заклоне, а све прилазе оградили палисадом. Шанац према Ђурђевоу брду су уредили, ископали нови ров, а од дењкова начинили заклон за одбрану.³⁴

Према устаничком плану, требало је нападу на Јагодину извршити 31. марта /13. априла/ и то истовремено са Ђурђевоу брда, Црвеног брега и из правца Липара. Приликом напада није дошло до потпуне координације. Када је Карађорђе са својом војском кренуо у нападу, војске Милана Обреновића и Младена Миловановића нису се појавиле на уговореним местима. Турци су, спазивши Карађорђевоу војску, кренули у нападу, али су их устаници потиснули назад. У противнападу Карађорђевоу војска је успела да се приближи вароши и да заузме неколико првих кућа. Тек тада су друге две српске војске кренуле у нападу, али због изненадног изливања Белице, само су мање групе успеле да приђу Јагодини. Турци су, видевши да ове две војске не могу озбиљније да их угрозе, окренули све снаге против Карађорђа и приморали га на повлачење. По потискивању Карађорђа, окренули су се оним групама Миланове и Младенове војске које су се пребациле преко

---

³² Коста Протић, *Ратни дигања из Првог српског устанка*, Годишњица Николе Чушића, књига XIII, стр. 115. У борбама око Јагодине учествовали су и устанички одреди из Београдске и Смедеревске нахије, које су водили Вићентије, грочански кнез, и Ђуша Вулићевић, командант смедеревски.

³³ Јанићије Ђурић, *Казивање о српском устанку 1804*, стр. 65.

³⁴ Мирослав Ђорђевић, н. д. стр. 70. Јоаким Вујић, *Путешествије по Србији*, стр. 128. Вујић даје 1826. године опис утврђења: „...код ове капије јесте једна велика штала за 50 коња....Мало даље, ниже ове штале, преко пута види се и један шанац са палисадом, утврђен, у којем су се Турци у време рата одржавали и бранили. Горе околу овог шанца види се 8 караула, две велике унутра капије, једна порушена илица.“

надошле Белице, опколили их и велики број људи убили. Само се мањи део спасао бекством преко Белице. Потом су се Турци поново окренули остацима Карађорђевој војске. Већину устаника су побили, а неке су заробили. Тада је заробљен и Јован Јаковљевић, брат Стевана Јаковљевића. Од познатијих устаника заробљени су и Петар Кара из Трешњевице и хајдук Милован из Плана.³⁵ Они су се затворили у једну воденицу на Белици и пружали жесток отпор, убивши око 20-так Турака. Кад нису успели да их истерају из воденице, Турци су им обећали слободан пролаз ако се предају.

Устаници су се предали и пред Кучук Алијом се заклели да ће убити Карађорђа и Младена Миловановића. Такође су обећали да ће саветовати народ да прекине са борбом против Турака. После тога, враћено им је оружје и пуштени су да оду. У овом неуспелом нападу на Јагодину погинуло је око 150 устаника, око 50 рањено, а 20-так заробљено.³⁶ Заробљеном свештенику Максиму из Груже Турци су живом одрали кожу са обе руке до лаката и од врата низ леђа до појаса. Извори наводе да су Турци одрали још једног заробљеника, неког Милована.³⁷

О коначном истеривању Турака из Јагодине постоје различити подаци. По Јанићију Ђурићу, Карађорђе је после пораза почео да прикупља војску за нови напад на Јагодину. Петар Јокић наводи да се војска растурила, јер су устаници пожурили у Кљештевицу да бране збегове од Турака. Вук Карацић бележи да је код Јагодине, око 16. априла, био и други бој, успешнији за Србе: „...*Но то њих не поплаши, него прикупе још војске, пак се и они мало боље приправе, и опет ударе на јуриш, и проваливши унутра*

---

³⁵ Лазар Арсенијевић-Баталака, н. д, стр.130.

³⁶ Константин Ненадовић, н. д, стр. 70. Гаја Пантелић, *Казивања о српском устанку...*, стр. 102, наводи да је у првом нападу на Јагодину погинуло близу 1.000 људи. Међу њима су погинули: Василије Радојевић из Чумића, Благоје из Маслошева, Петар Кара из Трешњевице, Арсеније Кара Лазих из Чумића, Ђорђе Бугарин из Загорице, Никола и Радосав из Загорице, Манојло Стојковић из Тополе, Никодије и Милован Ђурић из Страгара, Павле Живановић из Блазнаве и многи дуги.

Гаврило Ковачевић стиховима је описао пораз устаника:

<i>Тада Ђорђе сву војску подиже,</i>	<i>Ту се просузрно из пушака,</i>
<i>Примиче се Јагодини ближе,</i>	<i>Како бурна киша из облака,</i>
<i>Пак он с њима заједно устаде,</i>	<i>Пак хатлије после излетеше,</i>
<i>А за турску преправу незнаде,</i>	<i>И на Србље јуриш учинише,</i>
<i>И учини јуриш на катију...</i>	<i>И ту Србљем лоша срећа беше,</i>
<i>Онда Турци сложено навалише,</i>	<i>Јер их Турци с преваром разбише.</i>
<i>Из бусије ватром опалише</i>	

(Миленко Вукићевић, н. д., стр. 69)

³⁷ *Грађа за историју Првог српског устанка*, у редакцији Радослава Перовића, Београд 1954, стр. 164. Запис се чува у цркви у Тијању, у срезу драгачевском.

запале варош, и онако љутити учине од Турака триста јада, и Кучук Алија једва узмакне са својим момцима који му још нису изгинули.“³⁸

Гаврило Ковачевић исто наводи као и Вук. По њему, устаници су се боље припремили за други напад, успели су да пробију турску одбрану и да уђу у варош. Уличне борбе трајале су читав дан. Јагодина је у тим борбама потпуно изгорела. Алекса Дукић је пресекао јагодинску цамију и из ње повадио олово.³⁹ Поред многих, у другом боју се нарочито истакао Јован Јаковљевић из Белушића, брат Стевана Јаковљевића. Када је пала ноћ, Турци су успели да се пробију из Јагодине кроз положаје које је држао Младен Миловановић.⁴⁰ О томе да је Карађорђе остао после првог напада и пораза у крајевима око Јагодине да окупи разбијену војску, а да је Симу Марковића и Теодосија Марићевића послао у Јасеницу да сакупе још војске, износи и Прота Матеја Ненадовић: „ Ми смо прекључе ударили на Јагодину, у којој се Кучук Алија, пре неколико дана станио и затворио, па нисмо знали, да је он могао у том времену саставити онолико Турака, колико је на нас напало, а било је и с наше стране погрешке; Турци нас разбију и ми Јагодину оставимо; Црни Ђорђе отишао је, по оном крају распрснуту војску нашу збирати, а нас двојица овамо смо дошли у врбовку, пак ћемо опет до који дан док и ми прикупимо војске, вратити се, и Црном Ђорђу ићи...“⁴¹ Лазар Арсенијевић-Баталака другачије описује освајање Јагодине: „...Јагодински Турци, који су после Кучук Алије у Јагодини у шарампову остали, почем се прочуло да је Бећир-паша са царским ферманом Србима у помоћ дошао, сами, готово сасвим Јагодину оставе. Неки се одселе за Ђуприју, Параћин, Ражањ и Крушевац, а неки чак у Ниш, Лесковац, Прокупље. Голаћи одоше Гушанцу у Београд...“⁴² Карађорђе у свом писму Митесеру, од 16. априла,

---

³⁸ Вук Караџић, *Грађа за српску историју нашега времена и живота најзнатнијих поглавица онога времена*, књига I, Београд 1898, стр. 16.

³⁹ Радослав Перовић, *О Првом српском устанку необјављена грађа*, Београд 1954, стр. 35.

⁴⁰ Милено Вукићевић, н.д. стр. 618.

Сима Милутиновић-Сарајлија овако описује освајање Јагодине:

*Пак се после лепше оправаше
Онда Ђорђе све дупло нареди,
Како ваља од свуда утврди,
Пак се онда опет подигоше
И на Турке сложено ударише.
Јадни вичу, из пушака туку,
Палисаде свуда развалише,
Јагодину одсвуд запалише,
Пак унутра јуриши учинише*

*И на Турке сложено ударише,
Потераше Турке по сокаци,
Ту се кажу, који су јунаци,
И тако се до мрака тукоше
Многи Турци тумртви падоше,
Кад ноћ наста, и кад се смрче,
Тада Кучук Алија утече
На капију, гди је Младен био
Који га је баши и пропустио.*

⁴¹ Прота Матеја Ненадовић, *Мемоари*, стр. 98.

⁴² Лазар Арсенијевић-Баталака, н.д., стр. 156.

овако описује ослобођење Јагодине: „...Тако ја Турке разбио сам на Баточини, пак одем Јагодини те се побисмо с Турцима, те убијемо 207 и ухватимо живи 7 и натерамо Кучук Алију на Мораву на Ћуприју, те оде за Параћин. Ми ту побисмо све главне Турке, такође ухватимо 12 Турака живи у једном дану. Тако вам јављам како јесмо све касабе до Мораве узели докле Морава држи. И то вам дајемо на знање како јесте наши погинули на Јагодини 64 момака. Они су навалили на Турке, ја ји устављам, а они нагазише на бусију и све мене жале се: Нећеш да нас пустиш на јуриш да ударимо, него нас све устављаш, и све је устало једнодушно на нашег непријатеља терати... у име бога Јагодину јесмо попалили и сад путујем.“⁴³

У овом писму Карађорђе погрешно наводи да је Кучук Алија отишао за Параћин. То се вероватно односи на Абд-агу, који се са ерлијама повукао у Ћуприју. Кучук Алија се у току борбе пробио преко Липара, кроз одреде Младена Миловановића, те је са јаничарима отишао за Београд. Гушанац Алија се још раније, после устаничког пораза у првом боју, пробио до Београда.⁴⁴

Пред сам напад на Јагодину Карађорђе је добио подршку неких Турака у борби против дахија. Ахмед буљубаша, кога је Карађорђе слао у Сребреницу, обавестио га је да од Ужица, Сокола и Босне не прети никаква опасност, а да он лично одлази у Смедеревску, Пожаревачку, Ћупријску и Јагодинску нахију да би тамошње чете довео у ред.⁴⁵ Због Портиног настојања да Србе искористи у борби против јаничара, Србима је била упућена и порука да је висока султанова жеља да сама раја својом руком казни одреде Гушанца, који су у том моменту били опседнути у реону Ћуприје и све остале узурпаторе који пођу против раје.⁴⁶

После заузимања Јагодине, учвршћена је граница на Морави. Од значајнијих градова у јаничарским рукама остали су само Београд, Смедерево и Пожаревац, али су и њих устаници држали у блокади.

---

⁴³ Радослав Перовић, *Први српски устанак* (акти и писма), бр. 13, стр. 66-67. У истом писму Карађорђе је тражио помоћ у муницији. Такође, помоћ у храни, новцу и оружју, тражена је и од Срба у Војводини. Помоћ је требало слати преко буљубаше Петра Јовановића из Јагодине или преко земунског иконописца Николе Апостоловића. Алекса Ивић, *Исписи из бечких архива...*, књ. I, стр. 29.

⁴⁴ Миленко Вукићевић, н. д, стр. 70. У другој борби за Јагодину погинуло је 200 Турака, међу којима су била и осморица из личне гарде Кучук Алије. У тој борби пало је 60 устаника.

⁴⁵ Велибор Берко Савић, *Карађорђе*, књ. I, 1804-1809, Горњи Милановац 1988, бр. 9, стр. 15-16.

⁴⁶ Петар Милосављевић, *Бој на Иванковцу 1805. године*, посебна издања, САНУ, ДII, Београд, 1979, стр. 21.